

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
22

ROČNÍK
CVI – 2012

ZBORNÍK
SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CVI – 2012
ARCHEOLÓGIA
22

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.,
PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Etela Studeníková, CSc.,
PhDr. Vladimír Turčan, PhDr. Ladislav Veliačik, DrSc.

Zostavovateľ

PhDr. Vladimír Turčan

Autori fotografií a kresieb:

Alexander Botoš, Radoslav Čambal, Zdeněk Farkaš, Igor Choma, Alžbeta Nagyová,
Lucia Pilková, Marián Soják, Barbara Zajacová, Dušan Tatar, Marián Vizdal,
Archív SNM-Archeologické múzeum Bratislava

Mapové podklady: Martin Bartík, Mário Bielich

Preklad do nemeckého a anglického jazyka: Jana Kličová, Ľubomíra Kuzmová a autori
Preklad do slovenského jazyka: Radoslav Čambal

Posudzovatelia:

PhDr. Juraj Bartík, PhD., Mgr. Igor Bazovský, PhD., Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Prof. PhDr. Klára Kuzmová, CSc., Dr. Peter C. Ramsel,
PhDr. Vladimír Turčan

Layout, tlač: KOMPRINT, spol. s r.o., Bratislava

Vydalo: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2012
Náklad 400 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum 2012

ISBN 978-80-8060-296-3

OBSAH – INHALT

<i>Zdeněk Farkaš: Nálezy kultúry ľudu so starou lineárnou keramikou zo Stupavy</i>	7
<i>Funde der Kultur der ältesten Linearbandkeramik aus Stupava</i>	12
<i>Gabriel Nevizánsky – Radovan Fodor – Vítazoslav Struhár: Sídliškový objekt bolerázskej skupiny z Abrahámu</i>	13
<i>Ein Siedlungsobjekt der Boleráz-Gruppe aus Abraham</i>	22
<i>Juraj Bartík: Drobné nálezy z opevnenej osady maďarovskej kultúry v Budmericiach</i>	23
<i>Kleinfunde aus der befestigten Siedlung der Maďarovce-Kultur in Budmerice</i>	29
<i>Robert Bača: Medená dýka z Banky (okr. Piešťany)</i>	31
<i>Ein Kupferdolch aus Banka (Bez. Piešťany)</i>	38
<i>Robert Bača – Juraj Bartík: Kamenný kadľub z obce Dojč</i>	39
<i>Eine steinerne Gussform aus Dojč</i>	41
<i>Lucia Hlavenková – † Lev Zachar: Sídliškový objekt z mladšej doby bronzovej v Šaštíne-Strážach</i>	43
<i>Ein Jungbronzezeitliches Siedlungsobjekt in Šaštín-Stráže</i>	57
<i>Anita Kozubová: Vreckový nožík alebo britva? K interpretácii niektorých predmetov z kosti a parohoviny z pohrebísk vekerzugskej kultúry (na základe nálezov z chotínskych pohrebísk)</i>	59
<i>Ein Taschen- oder ein Rasiermesser? Zur Interpretation einiger Knochen- und Geweihgegenstände aus Gräberfeldern der Vekezug-Kultur (anhand der Funde aus den Gräberfeldern von Chotín)</i>	75
<i>Igor Bazovský: Kostrový hrob z prelomu staršej a mladšej doby železnej z Bernolákova</i>	79
<i>Ein Körpergrab aus der Wende der Späthallstatt und Frühlatènezeit aus Bernolákovo</i>	84
<i>Alena Šefčáková: Antropologická analýza kostrového nálezu z prelomu staršej a neskorej doby železnej z Bernolákova – poloha Šakoň</i>	85
<i>Anthropologische Analyse des Skelettenfundes aus der Wende der Späthallstatt und Frühlatènezeit aus Bernolákovo – Flur Šakoň</i>	85
<i>Radoslav Čambal: Frühlatènezeitliche Gräberfeld von Stupava. Ausgrabungen in Jahre 1929</i>	87
<i>Včasnotaténske pohrebisko v Stupave. Výskum v roku 1929</i>	111
<i>Lucia Pilková: Keltská bronzová zoomorfná spona z Marcelovej zbierky</i>	121
<i>Eine frühlatènezeitliche bronzene Tierkopffibel aus der Marcel-Sammlung</i>	124
<i>Radoslav Čambal: Keltská plastika kanca zo Slovenskej Novej Vsi</i>	125
<i>Eine keltische Eberplastik aus Slovenská Nová Ves</i>	129
<i>Peter Trebsche: Größe und Wirtschaftsstruktur latènezeitlicher Flachlandsiedlungen im österreichischen Donaauraum</i>	131
<i>Velkosť a ekonomické štruktúry nížinných sídlisk z doby laténskej v rakúskom Podunajske</i>	161
<i>Kristina Adler-Wölfl: Spätlatènezeitliche Fundstellen in Wien</i>	169
<i>Neskorolaténske náleziská vo Viedni</i>	188
<i>Miroslava Daňová – Marián Soják: Prsteň s nápisom UTERE FELIX z Liptova</i>	189
<i>Ein Ring mit der Inschrift „Utere Felix“ aus Liptau</i>	192
<i>Péter Prohászka – Sándor Trugly: Avarské nálezy zo 7. storočia z Komárna z Bercsényiho (dnes Gombaiho) ulice</i>	193
<i>Die awarischen Funde von Komárno – Bercsényi (Heute Gombai) Strasse aus dem 7. Jahrhundert</i>	203
<i>Mário Bielich – Terézia Vangľová – Barbara Zajacová: Archeologický výskum v centre mesta Žilina</i>	205
<i>Archäologische Ausgrabungen im Stadtzentrum von Žilina</i>	215
<i>Martin Kvietok: Dva stredoveké keramické súbory zo Starých Hôr (okr. Banská Bystrica)</i>	217
<i>Two medieval pottery assemblages from Staré Hory (Banská Bystrica Dist.)</i>	233

<i>Alexander Botoš: Novoveká studňa z Rimavskej Soboty</i>	235
<i>Neuzeitliche Brunnen aus Rimavská Sobota</i>	249
KOLOKVIUM	
<i>Vladimír Turčan: Desiate kolokvium k otázkam rímsko-germánskej archeológie</i>	251
<i>Das Zehnte Kolloquium zur Problematik der römisch-germanischen Archäologie</i>	252
<i>Erik Hrnčiarik: Roman building ceramics in the barbarian environment in Slovakia</i>	253
<i>Rímska stavebná keramika v barbarkom prostredí na Slovesnsku</i>	258
<i>Kristian Elschek: Römisches Baumaterial, Dachziegeln und Ziegeln vom Záhorie-Gebiet und aus Zohor (Westslowakei)</i>	259
<i>Rímsky stavebný materiál, strešná krytina a tehly zo Záhoria a zo Zohora (Západné Slovensko)</i>	265
<i>Ondrej Šedo: Objekty s nálezy cihel zkoumané v průběhu výzkumu v trati Mušov-Neurissen</i>	267
<i>Objekte mit Ziegelfunden aus der Grabung in der Flur Mušov – Neurissen</i>	275
<i>Vladimír Turčan: Antická stavebná keramika v germánskych objektoch stupavského regiónu</i>	277
<i>Antike Baukeramik in germanischen Befunden aus der Stupavaer Region</i>	280
<i>Anton Karabinoš – Marián Vizdal: Nálezy tehliarskych výrobkov v Ražanoch a ich historická a technická Analýza</i>	281
<i>Die in Ražňany aufgefundenen Ziegelprodukte und ihre historische und technische Analyse</i>	291
<i>Igor Bazovský: Nálezy rímskej stavebnej keramiky v germánskych objektoch z obdobia sťahovania národov v Bratislave-Rusovciach</i>	293
<i>Funde von römischer Baukeramik aus germanischen Objekten der Völkerwanderungszeit in Bratislava – Rusovce</i>	297
RECENZIE	299

KOSTROVÝ HROB Z PRELOMU STARŠEJ A MLADŠEJ DOBY ŽELEZNEJ Z BERNOLÁKOVA

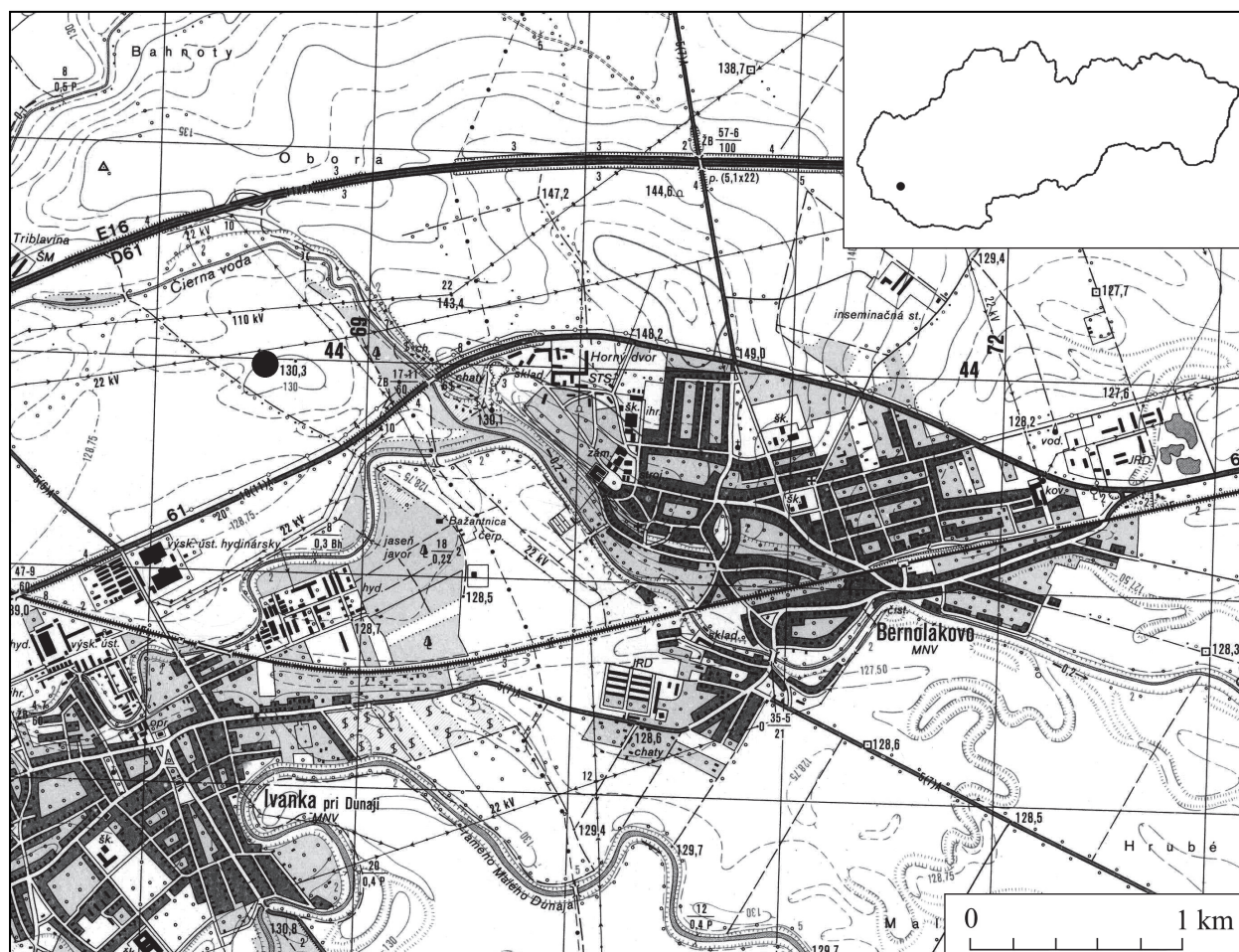
IGOR BAZOVSKÝ

Keywords: South-western Slovakia, Bernolákovo, inhumation grave, pottery, bronze arm rings, Ha D₃/Lt A₁

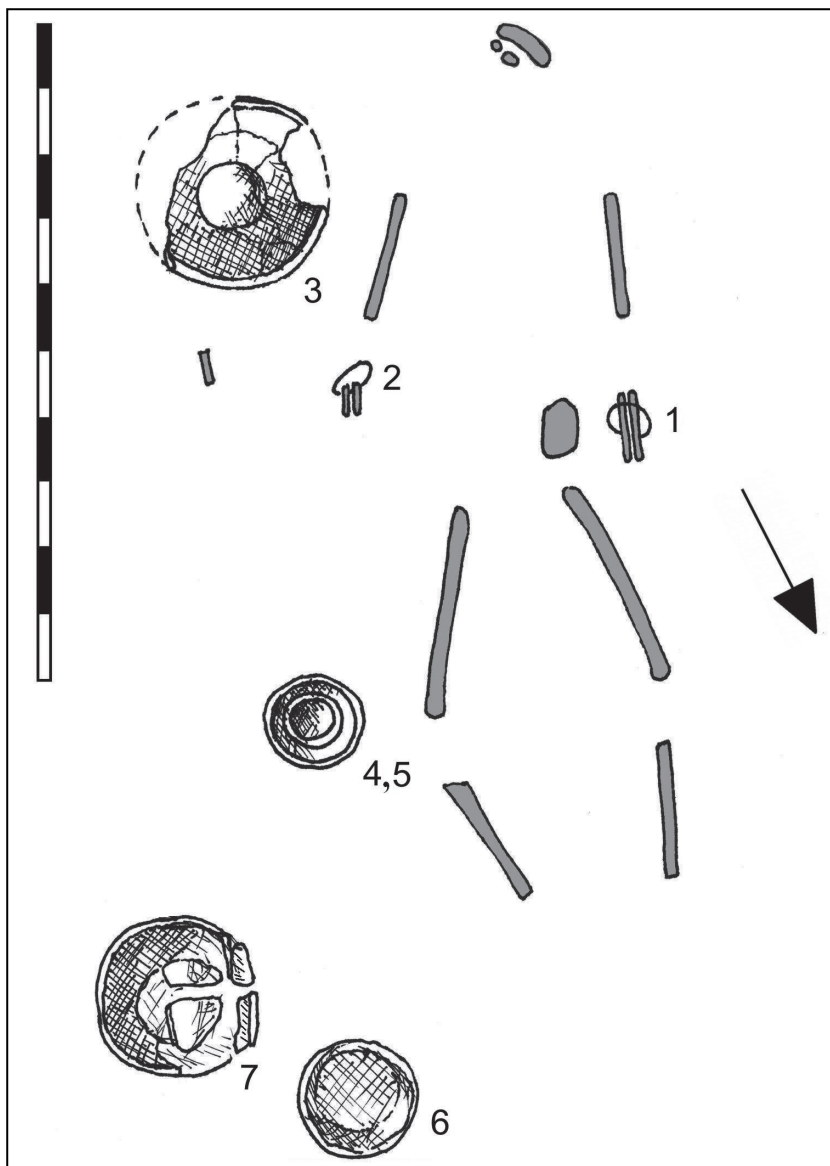
Abstract: An inhumation grave from the turn between the Early and Late Iron Age from Bernolákovo. In the year 2005 an inhumation grave disturbed by ploughing was examined at the location Šakoň in the north-western part of the cadastre of Bernolákovo (Senec Dist.). The skeleton rested in stretched supine position, the head oriented towards the south and the legs slightly flexed. The bones were decayed to a considerable extent, both arms bore bronze arm rings, and five vessels were placed next to the right side of the buried individual.

Anthropological assessment: Young female aged approximately Adultus I (20-29 years). Grave goods included only hand-built pottery based on domestic Hallstatt traditions, with no elements of the upcoming La Tène style. The inhumation grave from Bernolákovo is dated on the basis of inventory and burial rite to the end of the Hallstatt Period and to the beginning of the La Tène Period, that is to Ha D₃ and Lt A₁ phases. A pair of arm rings was found in the neighbourhood of the grave, which indicates the presence of some more recent graves.

V roku 2005 bol pracovníkom SNM-Archeologického múzea ohlásený nález ľudských kostrových pozostatkov z Bernolákova (okr. Senec). Na dvoch fragmentoch kostí odovzdaných do múzea sa zistilo sfarbenie oxidom medi, čo poukazovalo na hrob obsahujúci bronzové predmety. Pri obhliadke miesta nálezu bol objavený kostrový hrob narušený orbou, ktorý bol následne preskúmaný.

Obr. 1 Bernolákovo. Miesto nálezu vyznačené čiernym krúžkom (mapa 1: 25 000, M-33-143-B-c).

Obr. 2 Bernolákovo, poloha Šakoň, kostrový hrob. 1, 2 bronzové náramky, 3-7 keramika

Nálezisko sa nachádza na poli v polohe Šakoň v severozápadnej časti katastra Bernolákova. Polohu z východu a zo severu ohraničuje rieka Čierna voda, z juhu Senecká cesta a zo západu kataster obce Ivánka pri Dunaji (obr. 1). Koncom päťdesiatych rokov 20. storočia tu bolo skúmané na pieskovej dune slovansko-avarské pohrebisko (Kraskovská 1962). Nový nález sa našiel cca. 100 m severnejšie od pohrebiska na okraji inej vyvýšeniny, ktorá je postupne znižovaná orbou. Napriek opakovanému prieskumu sa v okolí miesta nálezu predbežne nezistili ďalšie rozorané hroby.

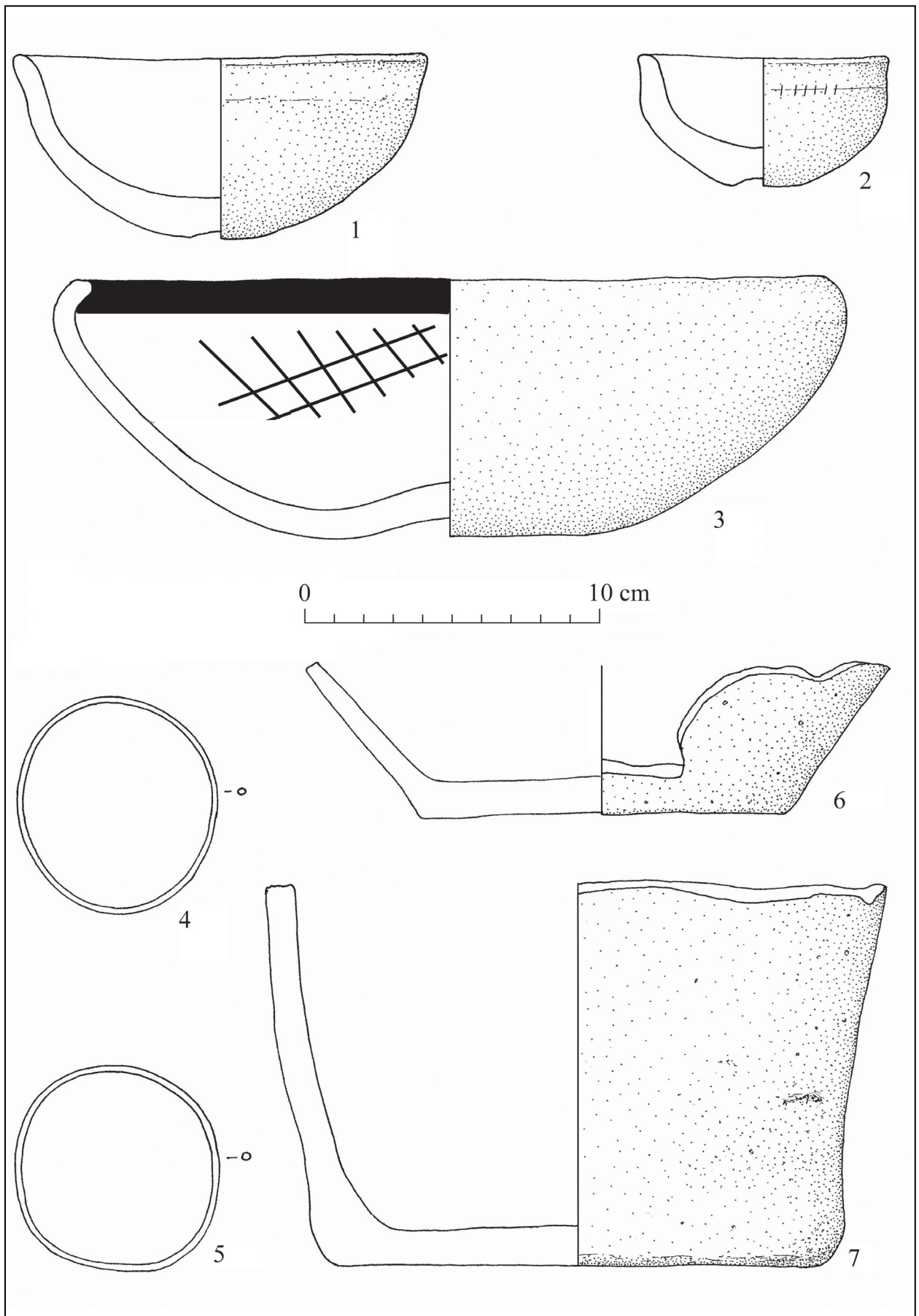
Popis hrobu:

V hĺbke 20-25 cm orbou narušená spodná časť hrobovej jamy, ktorej okraje sa nezachovali. Dno hrobu zistené v hĺbke 35 cm pod súčasným povrchom. Kostra vo vystretej polohe na chrbte orientovaná hlavou smerom na juh, nohy mierne pokrčené. Kostí značne strávené, na oboch rukách bronzové náramky (obr. 2: 1-2), pri pravom boku umiestnených päť nádob pochovaného: veľká miska narušená orbou pri ramene (obr. 2: 3), dve menšie do seba uložené misky pri kolene (obr. 2: 4, 5) a dve väčšie nádoby, ktorých horné časti boli zničené orbou pri chodidle (obr. 2: 6, 7).

Antropologické určenie (RNDr. Alena Šefčáková, PhD.): mladšia dospelá žena vo veku asi adultus I (20 – 29 rokov).

Popis hrobového inventára:

1. Bronzový náramok nepravidelného kruhového tvaru vyrobený z drôtu oválneho prierezu. Rozmery: 7,2 x 6,8 cm, evid. č. AP 44 738 (obr. 3: 4).
2. Bronzový náramok nepravidelného kruhového, až oválneho tvaru, vyrobený z drôtu oválneho prierezu. Rozmery: 7,2 x 6,7 cm, inv. č. AP 44 739 (obr. 3: 5).
3. Miska robená v ruke, hrubostenná, polgulovitého tvaru s hrdlom nevýrazne odsadeným od tela, na spodnej strane dna kruhová jamka, vonkajší povrch vyhladený, nerovný, sivočiernej, miestami sivohnedej farby, materiál s prímiesou kamienkov. Rozmery: výška 6,1 cm, priemer ústia 14 cm, priemer jamky 2,2 cm, inv. č. AP 44 740 (obr. 3: 1).
4. Miska robená v ruke, hrubostenná, polgulovitého tvaru s hrdlom nevýrazne odsadeným od tela, na rozhraní hrdla a tela rad zvislých rýh, na spodnej strane dna kruhová jamka, nerovný povrch sivočiernej farby, materiál s prímiesou kamienkov. Rozmery: výška 4,4 cm, priemer ústia 8,4 cm, priemer jamky 2 cm, inv. č. AP 44 741 (obr. 3: 2).
5. Misa robená v ruke, s dovnútra vtiiahnutým okrajom, kónickým telom a omfalom na dne, povrch hladký, hnedej a sivočiernej farby. Na vnútornej strane pod okrajom zachované zvyšky tuhovania a na tele zvyšky vleštovaného motívu mriežky. Materiál s prímiesou kamienkov. Rozmery: výška 8,7 cm, priemer ústia 25,2 cm, inv. č. AP 44 742 (obr. 3: 3).

Obr. 3 Bernolákovo, kostrový hrob. 1-3, 6-7 hlinené nádoby; 4, 5 bronzové náramky.

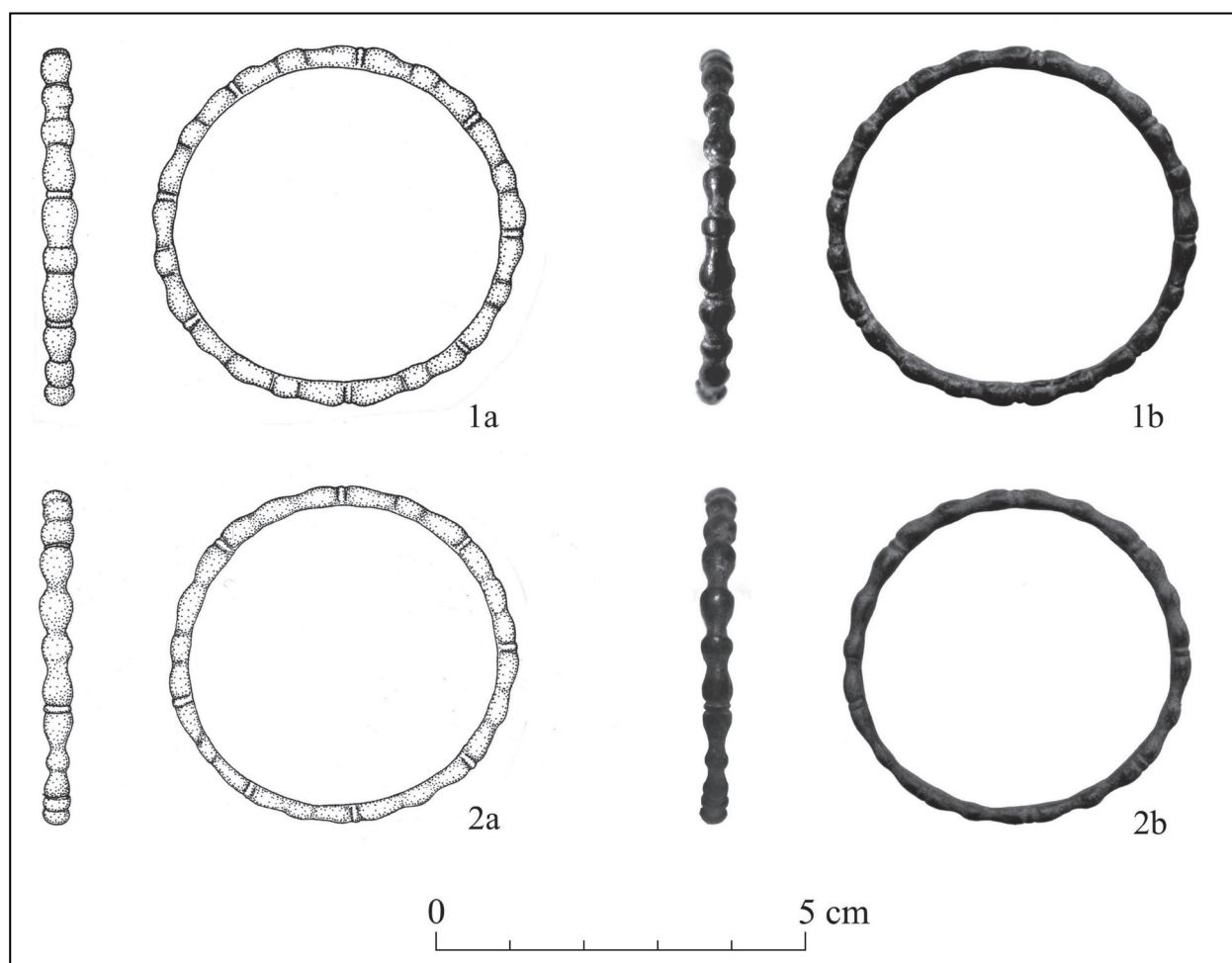
6. Spodná časť v ruke robenej nádoby s výraznou výduťou, povrch drsný, materiál s prímiesou kamienkov a tuhy. Rozmery: výška 5 cm, priemer dna 12,4 cm, inv. č. AP 44 744 (obr. 3: 6).
7. Spodná časť hrncovitej, v ruke robenej nádoby s nevýraznou výduťou, dno mierne odsadené od tela, povrch drsný, sivohnedej farby, materiál s prímiesou kamienkov a tuhy. Rozmery: výška 12,8 cm, priemer ústia 21 cm, inv. č. AP 44 743 (obr. 3: 7).

Rozbor nálezov:

Jedinými kovovými predmetmi v hrobe sú dva uzavreté bronzové náramky vyrobené z jednoduchého drôtu oválneho prierezu, bez stôp po výzdobe či hranení (obr. 3: 4, 5). Na pohrebisku v Bučanoch, datovanom do záveru doby halštatskej a do počiatku doby laténskej, patrí tento tvar k najpočetnejšie zastúpenému typu kruhového šperku (*Bujna/Romsauer 1983, 298, tab. II: 6, 7; tab. VI: 2, 5*). Vyskytuje sa v hroboch z oboch fáz pochovávaní a preto nie je vhodný pre presnejšie datovanie.

Pre datovanie hrobu je prínosnejšia keramika, ktorá je vyrobená bez použitia hrnčiarskeho kruhu. Dve menšie misky sú pravdepodobne produktom toho istého hrnčiara. Obe majú polguľovitý tvar, hrdlá nevýrazne odsadené od tela, zaoblený okraj a prstom pretlačené jamky na spodnej strane dna. Sú pomerne hrubostenné a ich hlina obsahuje výraznú prímies drobných kamienkov. Na vonkajšej strane majú nerovný povrch upravený poťahom z jemnejšej hliny. Väčšia miska je bez výzdoby, menšia je na rozhraní tela a hrdla zdobená pásom nevýrazných zvislých rýh (obr. 3: 1, 2). K obojm miskám nepoznáme zatiaľ presnejšie analógie. Tvarovo podobné misky v kvalitnejšom prevedení a s tuhovaným povrchom sa vyskytujú na sídlisku Inzersdorf –Walpersdorf v Dolnom Rakúsku (*Ramsl 1998, 19, Taf. 45: 221-226*).

Veľká miska má v strede prehnuté dno a dovnútra vtiahnutý okraj. Podobne ako obe misky je vyrobená z hliny, ktorá obsahuje výraznú prímies kamienkov. Jej povrch je však kvalitnejšie upravený. Na vnútornej strane misy sa zachovali pri okraji zvyšky tuhovania a na tele vleštovaný mriežkovitý vzor (obr. 3: 3). Podobné misy s vleštovanou mriežkou sa bežne vyskytujú v neskorohalštatskom prostredí. Na sídlisku Sopron – Krautacker v západnom Maďarsku datuje E. Jeremová tento typ mis s mriežkovitou výzdobou do stupňov Ha D₂₋₃ a Lt A₁ (*Jerem 1986, 111, tab. 3*). Misy s mriežkovaním na vnútornej strane sa vyskytli aj na neskorohalštatsko – včasnolátenskom sídlisku

Obr. 4 Bernolákovo, poloha Šakoň. Bronzové náramky z rozrušeného hrobu (?).

v Bratislave-Dúbravke (*Stegmann-Rajtár 1996*, 459, obr. 7: 6; 9: 2). Tvarom a mriežkovým vzorom na vnútornej strane je mise z Bernolákova blízka nádoba z hrobu 6 v Bučanoch (*Bujna/Romsauer 1983*, Taf. IV: 17).

Z dvoch väčších nádob sa zachovali len spodné časti. Prvá nádoba má takmer valcovité telo s nevýraznou výduťou (obr. 3: 7), druhá má nábeh na výraznejšiu výduť (obr. 3: 8). Obe sú vyrobené z hlíny, ktorá okrem kamienkov obsahuje výraznú prímies tuhy. Keramika s prímiesou tuhy sa pomerne často vyskytuje v závere doby halštatskej a na počiatku doby laténskej.

Dvojica bronzových náramkov

Z tej istej polohy ako spomínaný hrob pochádza údajne aj dvojica drobných bronzových náramkov, ktorá bola dávnejšie zapožičaná do múzea na zdokumentovanie. Keďže ide o takmer identické kusy, je pravdepodobné, že boli pôvodne súčasťou hrobového inventára rozoraného hrobu. Oba náramky sú zdobené vývalkami, ktoré sú plastickými rebrami rozčlenené na sedem trojíc a jednu štvoricu (obr. 4). Ide nepochybne o prácu jednej dielne. Na základe ich rozmerov (priemer 4,7 a 4,9 cm) zrejme patrili malému dieťaťu. Umeleckým štýlom majú výrobky laténsky charakter. Ich presnejšie datovanie je problematické, pretože k nim nepoznáme blízke analógie. Pokiaľ by bol tento nález súčasťou predpokladaného neskorohalštatsko – včasolátenského pohrebiska, svedčil by o existencii mladšie datovaných hrobov ako nami spracovaný hrob, ktorý ešte neobsahuje prvky nastupujúceho laténskeho štýlu.

Záver

Kostrový hrob z Bernolákova možno datovať na základe inventára a pohrebného rítu do záveru doby halštatskej a začiatku doby laténskej, t. j. do stupňov Ha D₃ a Lt A₁. V závere doby halštatskej došlo na juhozápadnom Slovensku pod vplyvom vekerzugskej kultúry k zmene žiarového rítu na rítus birituálny. Inventár hrobu sa viaže na domáce halštatské tradície a nesúvisí s vekerzugsťou kultúrou, ktorej zatiaľ najvýchodnejšie zistené pohrebisko bolo preskúmané v Senci (*Chropovský 1962*). Hrob svojou orientáciou, inventárom a jeho rozložením má v oblasti juhozápadného Slovenska blízke paralely na jedinom dosiaľ komplexne preskúmanom neskorohalštatsko – včasolátenskom pohrebisku v Bučanoch. Inventár hrobu obsahuje výlučne v ruke robenú keramiku vychádzajúcu z domácich kalendenberských tradícií a neobjavujú sa v ňom ešte prvky nastupujúceho laténskeho štýlu. O silnom domácom podloží svedčia halštatské sídliská preskúmané v blízkom okolí náleziska, najmä necelý kilometer vzdialené sídlisko v polohe Obora (resp. Triblavina) na rozhraní katastrov Bernolákova a Chorvátskeho Grobu (*Studeníková 1993*, 133-138). Hrob bol súčasťou dnes pravdepodobne orbou značne narušeného pohrebiska. Pár bronzových náramkov z rozoraného hrobu, ktorý má laténsky charakter, pravdepodobne svedčí o existencii mladších hrobov.

LITERATÚRA

- Bujna/Romsauer 1983* – J. Bujna/P. Romsauer: Späthallstatt- und frühlatènezeitliches Gräberfeld in Bučany. Slov. Arch. 31, 1983, 277-304.
- Chropovský 1962* – B. Chropovský: Birituálne skytsko-halštatské pohrebisko v Senci. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 131-142.
- Jerem 1986* – E. Jerem: Bemerkungen zur Siedlungsgeschichte der Späthallstatt- und Frühlatènezeit im Ostalpenraum (Veränderungen in der Siedlungsstruktur: archäologische und paläoökologische Aspekte). In: Hallstatt Kolloquium Veszprém 1984, Budapest 1986, 99-118.
- Kraskovská 1962* – L. Kraskovská: Pohrebisko v Bernolákove. Slov. Arch. 10, 1962, 425-476.
- Ramsl 1998* – P. C. Ramsl: Inzersdorf – Walpersdorf. Studien zur späthallstatt-/ latènezeitlichen Besiedlung im Traisental, Niederösterreich. Fundber. Österreich. Materialhefte Reihe A, Band 6, Wien 1998.
- Stegmann-Rajtár 1996* – S. Stegmann-Rajtár: Eine Siedlung der Späthallstatt/Frühlatènezeit in Bratislava – Dúbravka (Slowakei). In: Jerem, E. – Lippert, A.: Die Osthallstattkultur. Akten des Internationalen Symposiums, Sopron, 10.-14. Mai 1994, 455-470.
- Studeníková 1993* – E. Studeníková: Staršia doba železná (halštatská). In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 118-142.

EIN KÖRPERGRAB AUS DER WENDE VON DER SPÄTHALLSTATT UND FRÜHLATÈNEZEIT AUS BERNOLÁKOVO

IGOR BAZOVSKÝ

Im Jahre 2005 untersuchte man auf dem Feld in der Flur Šakoň im nordwestlichen Teil des Katasters von Bernolákovo (Bez. Senec) ein durch Pflugarbeiten gestörtes Körpergrab. Die Fundstelle begrenzen im Osten und Norden der Fluss Čierna voda, im Süden die Senecká-Straße und im Westen das Katastergebiet von Ivanka pri Dunaji (Abb. 1).

In einer Tiefe von 20-25 cm wurde durch Pflugarbeiten der untere Teil einer Grabgrube gestört, deren Ränder nicht erhalten blieben. Die Grabsohle erfasste man in einer Tiefe von 35 cm unterhalb der heutigen Geländeoberfläche. Das Skelett in gestreckter Rückenlage war mit dem Kopf nach Süden orientiert, die Beine leicht gebogen. Die Knochen waren ziemlich vermodert. An den beiden Armen waren Bronzearmringe angezogen (Abb. 2: 1-2) und bei der rechten Seite des Bestatteten befanden sich fünf Gefäße: an der Schulter eine große Schüssel gestört beim Pflügen (Abb. 2: 3), am Knie zwei kleinere ineinander gesteckte Schalen (Abb. 2: 4-5) und am Fuß zwei größere Gefäße, deren Oberteile beim Pflügen zerstört wurden (Abb. 2: 6-7). Die anthropologische Analyse (von RnDr. Alena Šefčáková, PhD. durchgeführt) identifizierte eine jüngere erwachsene Frau im Alter von etwa Adultus I (20 – 29 Jahre).

Die einzigen Metallgegenstände im Grab repräsentieren zwei geschlossene Bronzearmringe aus einfachem Draht von ovalem Querschnitt, ohne Verzierungsspuren oder Kanten (Abb. 3: 4, 5). Auf dem Gräberfeld von Bučany, das ans Ende der Hallstattzeit und den Anfang der Latènezeit datiert wird, zählt diese Form zu dem am häufigsten vertretenen Typ von Ringschmuck (*Bujna – Romsauer 1983*, 298, tab. II: 6, 7, tab. VI: 2, 5). Er kommt aber in Gräbern der beiden Bestattungsphasen vor, deswegen ist er für eine präzisere Datierung nicht geeignet.

Lohnenswerter für die Datierung des Grabs ist allerdings die Keramik, die ohne Verwendung der Töpferscheibe hergestellt wurde. Die zwei kleineren Schalen sind vermutlich Erzeugnisse von einem und demselben Töpfer. Beide sind halbkugelförmig, mit undeutlich abgesetztem Hals, abgerundetem Rand und mit Fingertupfen auf der unteren Seite des Bodens. Sie sind relativ dickwandig und der Ton ist mit vielen kleinen Steinchen gemagert. Die unebene äußere Gefäßoberfläche ist mit einem feineren Lehmüberzug versehen. Die größere Schale ist unverziert, die kleinere ist am Halsansatz mit einem Band von undeutlichen vertikalen Rillen verziert (Abb. 3: 1, 2). Bisher kennen wir zu den beiden Schalen keine genaueren Analogien. Schalen von vergleichbarer Form, aber in besserer Ausführung und mit Graphitüberzug, kommen in der Siedlung von Inzersdorf – Walpersdorf in Niederösterreich vor (*Ramsl 1998*, 19, Taf. 45: 221-226). Die große Schüssel besitzt einen nach innen gewölbten Boden und einziehenden Rand. Ähnlich wie die zwei Schalen ist auch sie aus Ton mit vielen beigemischten Steinchen gefertigt. Ihre Oberfläche ist jedoch qualitativ besser behandelt. Auf der Innenwand erhielten sich am Rand Überreste vom Graphitüberzug und am Körper ein eingeglättetes Gittermuster (Abb. 3: 3). Schüsseln mit ähnlicher Verzierung waren im späthallstattzeitlichen Milieu allgemein verbreitet. In der Siedlung von Sopron – Krautacker in Westungarn datiert E. Jerem diesen Schüsseltyp mit Gitterverzierung in die Stufen Ha D₂₋₃ und Lt A₁ (*Jerem 1986*, 111, tab. 3). Mit ihrer Form und dem Gittermuster auf der Innenwand steht dem Exemplar aus Bernolákovo eine Schüssel aus Grab 6 in Bučany nahe (*Bujna – Romsauer 1983*, Taf. IV: 17). Von den zwei größeren Gefäßen blieben nur die unteren Teile erhalten. Das erste Gefäß besitzt einen fast zylindrischen Körper mit undeutlicher Ausbauchung, das andere ist am Bauch etwas deutlicher gewölbt. Beide sind aus Ton gefertigt, der nicht nur viele Steinchen, sondern auch einen deutlichen Graphitzusatz enthält. Graphitkeramik kommt relativ oft am Ende der Hallstattzeit und Anfang der Latènezeit vor.

Das Körpergrab aus Bernolákovo datieren wir anhand des Fundinventars und des Bestattungsritus ans Ende der Hallstattzeit und an den Anfang der Latènezeit, d. h. in die Stufen HA D₃ und LT A₁. Gegen Ende der Hallstattzeit kam es in der Südwestslowakei unter dem Einfluss der Vekerzug-Kultur zu einem Wechsel vom Brand zum birituellen Grabritus. Das Grabinventar bindet sich an heimische Traditionen der Hallstattzeit und mit der Vekerzug-Kultur, deren bisher östlichstes Gräberfeld in Senec untersucht wurde (*Chropovský 1962*), hängt es nicht zusammen. Mit seiner Orientierung, dem Fundinventar und der Verteilung der Funde in der Grabgrube findet das Grab im Gebiet der Südwestslowakei nahe Parallelen auf dem bisher einzigen vollständig untersuchten späthallstatt-frühhlatènezeitlichen Gräberfeld in Bučany. Das Grabinventar umfasst ausschließlich handgeformte Keramik, die von heimischen Kalenderberger Traditionen ausgeht. Die Elemente des neueintretenden Latènesstils sind hier noch nicht vorhanden. Von einem starken heimischen Untergrund zeugen die Hallstattsiedlungen, die in naher Umgebung der Fundstelle untersucht wurden, vor allem die weniger als einen Kilometer entfernte Siedlung in der Flur Obora (bzw. Triblavina) an der Katastergrenze zwischen Bernolákovo und Chorvátsky Grob

(*Studeníková 1993*, 133-138). Das Grab gehörte ursprünglich zu einem heute vermutlich durch Pflugarbeiten ziemlich gestörten Gräberfeld. Das bronzene Armringpaar von latènezeitlichem Charakter aus dem zerpfügten Grab verweist höchstwahrscheinlich auf die Existenz jüngerer Gräber.

Igor Bazovský
Archeologické múzeum SNM
Žižkova 12
P. O. BOX 13
810 06 Bratislava
bazovsky@snm.sk

ANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA KOSTROVÉHO NÁLEZU Z PRELOMU STARŠEJ A MLADŠEJ DOBY ŽELEZNEJ Z BERNOLÁKOVA – POLOHA ŠAKOŇ

ALENA ŠEFČÁKOVÁ

Z a c h o v a l o s ť: Veľmi poškodený, fragmentárny skelet.

M o r f o l o g i c k á c h a r a k t e r i s t i k a: Z lebky sa zachovali drobné gracilné úlomky, z ktorých je najvýraznejší fragment os temporale dex. s veľmi malým processus mastoideus. Ďalej sa našiel jediný zub – pravý druhý trvalý molár z maxilly (M²) s krčkovým kazom, má uzavreté korene a abráziu 1. stupňa (obrúsené hroty), rozmery korunky: meiodistálny: 9,14 mm; bukolingválny: 10,23 mm).

Z postkranialneho skeletu sa našli najmä fragmenty a celistvejšie časti diafýz dlhých kostí, ktoré majú gracilný charakter a zdá sa, že slabý reliéf svalových úponov:

humerus – stredná časť diafýzy;

radius sin. – distálna časť, poškodená distálna epifýza zrastená s diafýzou;

ulna sin. – distálna časť diafýzy;

na obidvoch vidno stopy po medenke

femur dex. a femur sin. – poškodené stredné časti diafýz;

poškodené diafýzy troch metapódií (metatarzálnych alebo metakarpálnych kostí).

Z á v e r: Mladšia dospelá žena vo veku asi adultus I (20 – 29 rokov).

ANTHROPOLOGISCHE ANALYSE DES SKELETTENFUNDES AUS DER WENDE DER SPÄTHALLSTATT UND FRÜHLATÈNEZEIT AUS BERNOLÁKOVO – FLUR ŠAKOŇ

ALENA ŠEFČÁKOVÁ

Beschädigtes bis fragmetarisches Skellet gehört jüngerer graziler, aber eher erwachsener Frau, die wahrscheinlich im Alter adultus I (20 – 29 Jahre) gestorben ist.

alena.sefcakova@snm.sk